

Lag**om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare;**

utfärdad den 20 december 1994.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

dels att 2 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 1 § skall betecknas 16 och 17 §§ vilka skall ha följande lydelse,

dels att nuvarande 3 § skall betecknas 11 och 12 §§ vilka skall ha följande lydelse,

dels att nuvarande 4 § skall betecknas 18 och 21 §§ vilka skall ha följande lydelse,

dels att nuvarande 9 § skall betecknas 26 och 28 §§ vilka skall ha följande lydelse,

dels att nuvarande 5, 5 a, 6, 6 a, 6 b, 6 c, 6 d, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 och 19 §§ skall betecknas 22, 8, 9, 15, 13, 5, 14, 23, 27, 25, 24, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36 respektive 37 § vilka skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tio nya bestämmelser, 1-4, 6, 7, 10, 19, 20 och 30 §§ samt närmast före 1, 2, 10, 13, 14, 15, 16, 23, 24, 25 och 31 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Inledande bestämmelse

1 § I denna lag finns särskilda bestämmelser om handläggning hos polis, åklagare och domstol av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt tjugoett år.

I övrigt gäller rättegångsbalkens regler och andra bestämmelser.

Förundersökning och åtalsprövning m.m.

2 § Förundersökning mot den som inte har fyllt arton år skall, om det inte möter hinder, ledas av en åklagare eller polisman som, med avseende på intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare, är särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 §, skall om möjligt samma åklagare och polismän anlitas för den nya förundersökningen.

3 § En förundersökning mot den som inte har fyllt arton år skall alltid ledas av åklagaren, om den unge är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader.

¹ Prop. 1994/95:12, bet. 1994/95:JuU1, rskr. 1994/95:39, bet. 1994/95:JuU6, rskr. 1994/95:165.

4 § En förundersökning mot den som inte har fyllt arton år och som gäller brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader skall bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen skall avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom fyra veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaftenhet eller andra särskilda omständigheter.

5 §² Om någon som inte har fyllt arton år är skäligen misstänkt för brott, skall vårdnadshavaren eller annan som svarar för den unges vård och fostran omedelbart underrättas samt kallas till förhör som hålls med den unge, om detta inte är till men för utredningen eller det anmars finns särskilda skäl mot det.

6 § Om någon som inte har fyllt arton år är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa, skall socialnämnden genast underrättas.

7 § Vid förhör med den som inte har fyllt arton år och som är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa skall företrädare för socialtjänsten närvara om det är möjligt och det kan ske utan men för utredningen.

8 §³ Om den unge, sedan åtalsunderlåtelse har beslutats enligt 16 §, misstänks för att ha begått annat brott dessförinnan, får åklagare besluta att inte inleda förundersökning eller att lägga ned en påbörjad förundersökning beträffande detta brott. Detta gäller dock inte, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse åsidosätts genom att förundersökning inte äger rum.

9 §⁴ Om någon, som med stöd av 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga har intagits i ett sådant hem som avses i 12 § den lagen, misstänks för att ha begått brott som hör under allmänt åtal, innan vården vid hemmet har avslutats, skall åklagaren pröva om åtal lämpligen bör ske. Innan åtalsfrågan avgörs, skall förestandaren för hemmet höras, om det inte är obehövt.

Personutredning

10 § Innan talan har väckts vid domstol, får åklagare inhämta yttrande enligt 1 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. i fråga om den som inte har fyllt arton år.

11 §⁵ I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han har fyllt arton år skall åklagaren, innan han fattar beslut i åtalsfrågan,

² Senaste lydelse av förutvarande 6 c § 1988:822.

³ Senaste lydelse av förutvarande 5 a § 1985:14.

⁴ Senaste lydelse av förutvarande 6 § 1990:61.

⁵ Senaste lydelse av förutvarande 3 § 1988:822.

inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (1980:620) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skäligen misstanke att han har begått brottet. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövligt.

Ett yttrande enligt första stycket skall avse frågan om nämnden har vidtagit eller avser att vidta någon åtgärd beträffande den unge och om en sådan åtgärd enligt nämndens mening är den lämpligaste för honom. Yttrandet skall, om åklagaren begär det eller nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och hans levnadsomständigheter i övrigt.

Nämnden skall även utan samband med yttrande lämna åklagaren de upplysningar som denne begär i fråga om den unge.

12 §⁶ I sin begäran om yttrande skall åklagaren ange inom vilken tid yttrandet skall lämnas och, om det är lämpligt, ge socialnämnden anvisningar för hur yttrandet kan begränsas. Om nämnden inte kan lämna sitt yttrande inom den föreskrivna tiden, får åklagaren medge att yttrandet lämnas senare. Yttrandet får lämnas muntligen vid ett sådant sammanträde som avses i 18 §, om det är nödvändigt för att hålla tidsfristen.

Anmodan att avhjälpa och begränsa skada

13 §⁷ En polisman får anmoda den som har eller kan antas ha fyllt femton men inte arton år att så snart som möjligt vidta åtgärder för att avhjälpa eller begränsa skada på grund av brott, om den unge har erkänt brottet eller om det annars med hänsyn till omständigheterna är uppenbart att han har begått brottet. Anmodan får dock ske endast om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna. Om det inte är uppenbart obehövligt, skall målsägandens samtycke inhämtas innan anmodan sker.

Kvarhållande

14 §⁸ Har någon som inte har fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla honom, får polismyndigheten hålla honom kvar för att kunna skyndsamt överlämna honom till hans föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. Vad som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om han har medtagits till förhör och är skäligen misstänkt för brott.

⁶ Senaste lydelse av förutvarande 3 § 1988:822.

⁷ Senaste lydelse av förutvarande 6 b § 1988:822.

⁸ Senaste lydelse av förutvarande 6 d § 1991:141.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än tre timmar efter åklagarens beslut respektive förhöret.

SFS 1994:1760

Strafföreläggande

15 §⁹ Åklagaren får, trots de begränsningar som gäller enligt 48 kap. 4 § första stycket första meningen rättegångsbalken, utfärda strafföreläggande för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt arton år, om det kan antas att den unge, om åtal hade väckts, skulle ha dömts endast till böter. Därvid skall åklagaren beakta de särskilda regler enligt vilka rätten kan döma till lindrigare straff än det är föreskrivet för brottet.

Åtalsunderlåtelse

16 §¹⁰ Om någon har begått ett brott innan han har fyllt arton år, får åklagaren besluta att underlåta åtal enligt 17 § (åtalsunderlåtelse).

Bestämmelser om åtalsunderlåtelse finns också i 20 kap. 7 § rättegångsbalken.

I fråga om åtalsunderlåtelse sedan åtal har väckts tillämpas 20 kap. 7 a § rättegångsbalken.

17 §¹¹ Åtalsunderlåtelse får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den unge:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620),
2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skall meddelas skall åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan eller att på annat sätt gottgöra målsäganden.

Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts skall särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

18 §¹² Den unge skall underrättas om ett beslut om åtalsunderlåtelse vid ett personligt sammanträffande med åklagaren inom två veckor

⁹ Senaste lydelse av förutvarande 6 a § 1988:822.

¹⁰ Senaste lydelse av förutvarande 1 § 1990:61.

¹¹ Senaste lydelse av förutvarande 1 § 1990:61.

¹² Senaste lydelse av förutvarande 4 § 1985:14.

efter det att beslutet har fattats. Den unges vårdnadshavare, eller annan som svarar för den unges vård och fostran, skall kallas till sammanträffandet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara.

Är det uppenbart att ett personligt sammanträffande inte kan genomföras inom den tid som anges i första stycket får sammanträffandet äga rum senare. Kan ett personligt sammanträffande inte genomföras skall den unge underrättas skriftligen om beslutet.

19 § Vid ett sammanträffande enligt 18 § skall åklagaren särskilt förklara innebörden av beslutet om åtalsunderlåtelse och det skötsamhetskrav som detta är förenat med och klargöra vilka följderna kan bli av fortsatta lagöverträdelser.

20 § Bestämmelserna i 18 och 19 §§ gäller i tillämpliga delar också beslut om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, om beslutet avser brott som någon har begått innan han har fyllt arton år.

21 §¹³ Socialnämnden skall underrättas om ett beslut enligt 18 §, om någon åtgärd från nämndens sida förutsätts.

22 §¹⁴ Den som får åtalsunderlåtelse enligt 17 § skall iaktta skötsamhet.

Ett beslut om åtalsunderlåtelse får återkallas, om särskilda omständigheter föranleder det. Vid bedömningen av om återkallelse skall ske skall särskilt beaktas om den unge har återfallit i brott inom sex månader från beslutet om åtalsunderlåtelse.

Häktning

23 § Den som inte har fyllt arton år får häktas endast om det finns synnerliga skäl.

Offentlig försvarare

24 §¹⁵ För en tilltalad som inte har fyllt arton år skall offentlig försvarare förordnas, om det inte är uppenbart att han saknar behov av försvarare.

Rättegången

25 §¹⁶ Mål i tingsrätt och hovrätt mot den som inte har fyllt tjuogoett år skall, om det inte möter hinder, handläggas av lagfarna domare som,

¹³ Senaste lydelse av förutvarande 4 § 1985:14.

¹⁴ Senaste lydelse av förutvarande 5 § 1988:822.

¹⁵ Senaste lydelse av förutvarande 11 § 1983:921.

¹⁶ Senaste lydelse av förutvarande 10 § 1983:378.

med avseende på intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare, är särskilt lämpade för uppgiften. Detsamma skall gälla i fråga om nämndemän som anlitas för tjänstgöring i sådana mål.

I mål som rör brott på vilket endast böter kan följa får andra än dem som avses i första stycket anlitas.

26 §¹⁷ När åtal väcks mot den som inte har fyllt arton år, skall tingsrätten underrätta vårdnadshavaren eller annan som svarar för den unges vård och fostran om åtalet och om tidpunkten för huvudförhandlingen, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Om åtalet avser ett brott på vilket fängelse kan följa, skall vårdnadshavaren eller annan som avses i första stycket, höras i målet, om det kan ske och det inte finns särskilda skäl mot det.

Vårdnadshavare eller annan som hörs enligt andra stycket har rätt till ersättning och förskott enligt vad som är föreskrivet om vittne. Ersättningen skall betalas av staten.

27 §¹⁸ Mål mot den som inte har fyllt tjugooett år skall, om målet avser brott på vilket fängelse kan följa, såvitt möjligt sättas ut till handläggning i sådan ordning att målet inte tilldrar sig uppmärksamhet.

Om offentlighet vid förhandling i mål mot den som inte har fyllt tjugooett år är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet den tilltalade kan antas bli föremål för, får rätten förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anser rätten att ett sådant förordnande bör meddelas och är också någon som har fyllt tjugooett år tilltalad i målet skall rätten, om det kan ske utan att utredningen avsevärt försvåras, handlägga åtalet mot den som är under tjugooett år som ett särskilt mål.

Även om beslut meddelas enligt andra stycket får rätten medge att den tilltalades anhöriga, liksom annan vars närvaro kan väntas bli till nytta, får närvara vid handläggningen.

28 §¹⁹ Rätten får överlämna åt socialnämnden att föranstalta om vård inom socialtjänsten endast om det i målet finns ett yttrande av nämnden med det innehåll som avses i 11 §. Om det inte finns särskilda skäl krävs ett sådant yttrande också för att rätten skall få döma den som inte har fyllt tjugooett år till fängelse i mer än tre månader.

29 §²⁰ Mål mot den som inte har fyllt tjugooett år skall alltid behandlas skyndsamt.

Väcks allmänt åtal mot den som inte har fyllt arton år för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, skall de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad. I stället för den tid om en vecka, som i 45 kap. 14 § rättegångsbalken är föreskriven för hållande av huvudförhandling, skall gälla en tid om två veckor.

¹⁷ Senaste lydelse av förutvarande 9 § 1991:2043.

¹⁸ Senaste lydelse av förutvarande 8 § 1969:163.

¹⁹ Senaste lydelse av förutvarande 9 § 1991:2043.

²⁰ Senaste lydelse av förutvarande 12 § 1991:2043.

Inhämtar rätten yttrande från socialnämnden enligt 28 §, skall nämnden yttra sig inom sådan tid att rätten kan hålla huvudförhandling enligt reglerna i andra stycket. Om ärendets beskaffenhet föranleder det, får yttrandet med rättens medgivande lämnas senare.

30 § I mål mot den som inte har fyllt tjuugoett år skall, om det inte möter synnerliga hinder, domen avkunnas muntligen vid huvudförhandlingen. I övrigt gäller 30 kap. 7 § rättegångsbalken.

Brott begångna av den som inte har fyllt femton år

31 §²¹ Kan någon misstänkas för att före femton års ålder ha begått ett brott får utredning rörande brottet inledas

1. om en utredning kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser med avseende på den unge,

2. om det behövs för att klarlägga om någon som har fyllt femton år har tagit del i brottet,

3. om det behövs för att efterforska gods som har åtkommit genom brottet, eller

4. om det annars är av särskild vikt att en utredning äger rum.

Har den unge inte fyllt tolv år får utredning inledas endast om det finns synnerliga skäl.

Den unges vårdnadshavare och socialnämnden skall omedelbart underrättas om att en utredning har inletts. Underrättelse till vårdnadshavaren får dock underlåtas, om det finns särskilda skäl mot en underrättelse.

32 §²² Bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. 3 §, 4 §, 6-12 §§, 13 § första stycket och andra stycket andra och tredje meningarna, 14 §, 17 §, 18 § andra stycket, 19 §, 21 § och 24 § rättegångsbalken skall i tillämpliga delar gälla beträffande sådan utredning som avses i 31 §.

33 §²³ Under utredning som avses i 31 § skall, om det inte möter hinder, företrädare för socialtjänsten närvara vid förhör med den unge.

Innan socialnämnden har yttrat sig om betydelsen av en utredning enligt 31 § första stycket 1, får utredningen inte omfatta annan åtgärd än förhör med den unge. Om brottsmisstanken kvarstår efter förhöret, skall protokoll över detta omgående sändas till socialnämnden.

34 §²⁴ Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas han på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han gripas av envar. Om en enskild person

²¹ Senaste lydelse av förutvarande 13 § 1984:954.

²² Senaste lydelse av förutvarande 14 § 1984:954.

²³ Senaste lydelse av förutvarande 15 § 1984:954.

²⁴ Senaste lydelse av förutvarande 16 § 1984:954.

har gripit den unge, skall denne skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten eller åklagaren skall omedelbart besluta om den unge skall frigges eller hållas kvar för förhör.

35 §²⁵ Är någon misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan och kropps - visitation enligt bestämmelserna i 27 och 28 kap. rättegångsbalken företas mot den unge. Vad som i 27 kap. 7 och 8 §§ sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks skall i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks. Tvångsmedel som avses i 24-26 kap. rättegångsbalken får inte användas.

36 §²⁶ Har en utredning inletts med stöd av 31 § första stycket 1, skall sedan utredningen har avslutats protokoll över denna så snart som möjligt sändas till socialnämnden.

37 §²⁷ Misstänks någon för att före femton års ålder ha begått ett brott får åklagare, om det krävs ur allmän synpunkt, efter framställning av socialnämnd, länsstyrelse eller vårdnadshavare för den unge, begära prövning hos domstol huruvida den unge har begått brottet (bevistalan).

Vid bevistalan tillämpas bestämmelserna beträffande allmänt åtal för brott, för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 §. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken skall staten svara för.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1995. Äldre bestämmelser tillämpas i mål och ärenden hos polis- och åklagarmyndighet där förundersökning har inletts före ikraftträdandet. I domstol tillämpas äldre bestämmelser i mål där talan har väckts före ikraftträdandet.

På regeringens vägnar

LAILA FREIVALDS

Lena Moore
(Justitiedepartementet)

²⁵ Senaste lydelse av förutvarande 17 § 1984:954.

²⁶ Senaste lydelse av förutvarande 18 § 1984:954.

²⁷ Senaste lydelse av förutvarande 19 § 1984:954.